

KESKKONNAAMET

Aktsiaselts Torf
torf@hot.ee

07.02.2023 nr DM-118255-12

Laiküla II turbatootmisala keskkonnaloa muutmise taotlusele keskkonnamõju hindamise algatamata jätmine

1. OTSUS

Lähtudes eelnevast ning tuginedes keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 3 lõike 1 punktile 1, § 6 lõike 2 punktile 2 ja lõikele 4, § 6¹ lõigetele 3 ja 5, § 9 lõikele 1, § 11 lõigetele 2, 2², 2³, 4, 8 ja 8¹, Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang, täpsustatud loetelu“ § 1 lõikele 1 ja § 3 punktile 4, keskkonnaministri 16.08.2017 määrusele nr 31 „Eelhindangu sisu täpsustatud nõuded“ ning Keskkonnaameti peadirektori 09.07.2021 käskkirja nr 1-1/21/137 „Keskkonnaameti teabehalduse kord“ punktile 4.3, Keskkonnaameti peadirektori 10.12.2020 käskkirja nr 1-1/20/230 „Keskkonnaameti struktuuriüksuste põhimääruste kinnitamine“ lisa 13 „Keskkonnaameti ringmajanduse osakonna põhimäärus“ punktile 2.5.8 otsustan:

1.1. Jätta algatamata keskkonnamõju hindamine Laiküla II turbatootmisala keskkonnaloa muutmise taotlusele.

1.2. Laiküla II turbatootmisala keskkonnaloa muutmise taotluse menetlemisel arvestada järgmiste keskkonnameetmetega:

1.2.1. Kaevandamisel tuleb arvestada tuule suunaga ja tuule puhumisel lähimate majapidamiste suunal hinnata tahkete osakeste levikut visuaalselt ning vajadusel tööd ajutiselt peatada. Juhul kui tootmismahud või kasutatav tehnoloogia muutub, tuleb heitkoguseid uuesti hinnata.

1.3. Täiendavad keskkonnauuringud ei ole vajalikud.

2. ASJAOLUD

Aktsiaselts Torf (registrikood 10076240, aadress Tallinna mnt 26a, Lihula linn, Lääneranna vald, Pärnu maakond) esitas Laiküla II turbatootmisala keskkonnaloa nr LMKL-002 muutmise taotluse (nõuetekohane taotlus on registreeritud keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS 11.08.2022 dokumendina nr DM-118255-6).

Keskkonnaamet kontrollis taotleja esitatud taotlusmaterjalide vastavust maapõueseadusele

(edaspidi *MaaPS*), keskkonnaministri 23.10.2019 määrusele nr 56 „Keskkonnanaloo taotlusele esitatavad täpsustavad nõuded ja loa andmise kord ning keskkonnanaloo taotluse ja loa andmekoosseis“ ning kas koos taotlusega oli esitatud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi (edaspidi *KeHJS*) § 6¹ lõike 1 kohane teave.

Keskkonnanaloo taotlus on 30.08.2022 avalikustatud ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Keskkonnaamet teavitas 30.08.2022 kirjaga nr DM-118255-8 keskkonnanaloo taotluse esitamisest ja avatud menetluse algatamisest keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (edaspidi *KeÜS*) § 46 lõike 1 punktides 1 ja 2 nimetatud isikuid. Avalikustamise käigus huvitatud isikuid ei lisandunud.

KeHJS § 3 lõike 1 punkti 1 kohaselt hinnatakse keskkonnamõju, kui taotletakse tegevusloa või selle muutmist ning tegevusloa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju.

KeHJS § 11 lõike 2 kohaselt otsustaja vaatab tegevusloa taotluse läbi ning teeb otsuse keskkonnamõju hindamise (edaspidi *KMH*) algatamise või algatamata jätmise kohta KeHJS § 6 lõikes 2 nimetatud valdkondade tegevuse ja KeHJS § 6 lõikes 2¹ viidatud tegevuse korral õigusaktis sätestatud tegevusloa taotluse menetlemise aja jooksul, kuid hiljemalt 90. päeval pärast KeHJS § 6¹ lõikes 1 loetletud teabe saamist. KeHJS § 9 lõike 1 kohaselt on otsustaja tegevusloa andja, MaaPS § 48 kohaselt annab keskkonnanaloo Keskkonnaamet. Seega on Keskkonnaamet otsustajaks KeHJS tähenduses.

KeHJS § 6 lõike 2 punkti 2, § 6¹ lõike 3, § 11 lõike 2 ja 4 ning KeHJS § 6 lõike 4 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu“ § 1 lõike 1 ja § 3 punkti 1 kohaselt peab otsustaja andma eelhinnangu selle kohta, kas turba kaevandamine kuni 150 hektari suurusel alal on eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga tegevus või mitte ning otsustama KMH algatamise või algatamata jätmise üle.

KeHJS § 11 lõike 2³ järgi KMH vajalikkus otsustatakse, lähtudes eelhinnangust ja asjaomase asutuse seisukohast. KeHJS § 11 lõike 4 kohaselt, kui kavandatava tegevuse KMH algatamise või algatamata jätmise otsus tehakse KeHJS § 6 lõike 2 või 2¹ alusel, lisatakse otsusele eelhinnang.

3. EELHINNANG

KeHJS § 6¹ lõike 3 kohaselt annab Keskkonnaamet eelhinnangu arendaja esitatud ja muu asjakohase teabe alusel ning lähtudes kavandatavast tegevusest, selle asukohast ning eeldatavast keskkonnamõjust. Eelhinnangu sisu täpsustatud nõuded on KeHJS § 6¹ lõike 5 alusel kehtestatud keskkonnaministri 16.08.2017 määrusega nr 31 „Eelhinnangu sisu täpsustatud nõuded“ (edaspidi *määrus nr 31*).

Keskkonnaamet on eelhinnangu andmisel kasutanud järgmisi materjale:

Laiküla II turbatootmisala keskkonnanaloo muutmise taotlust, sh KeHJS § 6¹ lõike 1 kohast teavet;

Maa-ameti geoportaali.

3.1. Kavandatav tegevus

3.1.1. Tegevuse iseloom ja maht, seosed asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentidega

Laiküla II turbatootmisala asub Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas Üdruma külas riigiomandis oleval kinnistul Laiküla turbatootmisala (katastritunnus: 34202:002:0005). Riigivara valitsejaks on Keskkonnaministeerium ja valitsema volitatud asutuseks Maa-amet. Taotletav mäeeraldisel pindala on 149,89 ha ja mäeeraldisel teenindusmaa pindala on 180,11 ha. Taotletav mäeeraldis hõlmab Laiküla turbamaardla (registrikaart nr 214) vähelagunenud turba aktiivse tarbevaru 3 plokki ja hästilagunenud turba aktiivse tarbevaru 4 plokki. Seisuga 30.06.2022 olemasoleva Laiküla II turbatootmisala mäeeraldisega seotud varuplokkide jääkvaru järgmine: 3 plokk – vähelagunenud turvas, aktiivne tarbevaru: 40 tuh t, 4 plokk – hästilagunenud turvas, aktiivne tarbevaru: 227,5 tuh t. Vähelagunenud turba kaevandatav kogus on 40 tuh t ja hästilagunenud turba kaevandatav kogus on 220 tuh t. Kaevandatud maavara kasutatakse aianduses.

Keskkonnaloa nr LMKL-002 muutmisega soovitakse muuta kaevandatud maa korrastamise suunda, korrigeerida mäeeraldisel piire vastavalt moodustatud aktiivse tarbevaru plokkide piiridele ja liita olemasolev veeluba nr L.VV/327445 ühtseks keskkonnaloaks. Samuti soovitakse pikendada keskkonnaloa kehtivusaega 30 aasta võrra.

Kogu taotletav Laiküla II turbatootmisala on kuivendatud lahtise kraavitusega ning kogu ala on turba tootmisega hõlmatud. Turbalasundi keskmine paksus Laiküla II turbatootmisala mäeeraldisel piires on 1,5 m. Vähelagunenud turvast esineb keskmiselt 0,7 m paksuse kihina peamiselt mäeeraldisel lõuna- ja kaguosas.

Turba tootmisega jätkatakse senini kasutatava freesmeetodiga. Freesmeetodi kaevandamise tootlikkus sõltub kaevandatava turbalasundi kuivamistingimustest ja kvaliteedist. Vähelagunenud turba puhul on freesitava kihi paksus keskmiselt 15-20 mm, hästilagunenud turba korral keskmiselt 10 mm ühes tsükli. Tootmistsükkel koosneb turbakihi freesimisest õhukeste kihtidena, freesitud turba pööramisest, vallitamisest, kogumisest ja aunatamisest. Turvas aunatakse tootmisväljaku otstes. Turvas aunatakse vastavalt vajadusele, tavaliselt 2-3 tsükli järel. Aunade kõrgus ja turba aunas olemise aeg sõltub toodangu nõuetest. Pärast kogutud turba aunatamist laaditakse ekskavaatoriga turvas veoautodele ja selle transportimine substraadi tsehhi või tarbijatele.

Kaevandamine toimub tsükliliselt. Freesturba tootmisel loetakse tootmisperioodiks ajavahemikku mai keskelt kuni augusti lõpuni. Jämedalt arvestades on hooaja pikkuseks ~100 päeva.

Turba tootmisel lasundist välja tulevad kännud korjatakse kokku, kuivatatakse hunnikutes kuni 3 aastat ja realiseeritakse töötlemata küttepuiduna või kasutatakse olemasoleva taristu

hooldamiseks.

Laiküla II turbatootmisala kuivendussüsteemi eesvooluks on Soovälja peakraav (VEE1117500), kuhu vesi juhitakse läbi suublaks oleva Porsakraavi (VEE1117501) ja läbi vahetult põhja pool paikneva Laiküla turbatootmisala. Aktsiaseltsile Torf Laiküla turbamaardlas vee erikasutuseks antud keskkonnaloa nr L.VV/327445 kohaselt on mäeeraldisel kuivendusvee väljalask ka edela-nurgast Keskküla kraavi (VEE1107007), kuid seda ei ole veel rajatud.

Taotlusega soovitakse keskkonnaloa nr L.VV/327445 väljalask LA062 (Laiküla turbatootmisala väljalask 2) lisada taotletavale keskkonnaloale nr LMKL-002. Väljalask LA064 (Laiküla turbatootmisala väljalask 1) soovitakse lisada Laiküla turbatootmisala keskkonnaloale nr LMKL-001.

Kuivendusvett on põhjapoolse väljalasu LA064 kaudu lubatud suunata Porsakraavi 720 404 m³ aastas (sisaldab nii Laiküla II kui ka Laiküla turbatootmisala kuivendusvett) ning edela suunas väljalasu LA062 kaudu Keskküla kraavi 400 764 m³ aastas. Loa kohaselt võib Laiküla II turbatootmisalalt eesvooludesse suunatav vesi sisaldada lämmastikku maksimaalselt 45 mg/l, naftaprodukte 5 mg/l ja heljumit 40 mg/l, fosforit 1 mg/l ning selle bioloogiline hapnikutarve ei tohi ületada 15 mg/l. Vee kvaliteedi kontrollimiseks võetakse proove üks kord poolaastas.

Kraavidel 27.10.2020. a tehtud mõõtmiste andmeil on eesvoole süvendamata võimalik kuivendada turbalasund isevoolelt suuremal osal tootmisalast 6,5 m abs kõrguse tasemeni. See tähendab, et mäeeraldisel põhja- ja keskosas jääb paiguti kuivendamata kuni 0,5 m paksune põhjalähedane kiht, kaguosas aga kuni 1,5 m. Vee suunamine ligikaudu 1 km lääne pool olevasse Laikküla kraavi võimaldaks isevoolelt kuivendamist veel umbes 0,5 m madalamale tasemele. Freesmeetodil turbakihi kaevandamiseks, mida ei ole isevoolelt võimalik kuivendada, tuleb sellest vesi eemaldada pumpade abil. Täpne kuivendamise tehnoloogia pannakse paika kaevandamise projektis.

Teadaolevalt ei ole antud tegevus oleks vastuolus strateegiliste planeerimisdokumentidega.

3.1.2. Ressursside (sealhulgas loodusvarade, nagu maa, muld, pinnas, maavara, vesi ja looduslik mitmekesisus, näiteks loomastik ja taimestik) kasutamine, tegevuse energiakasutus

Hästilagunenud turba kaevandatav kogus on 168,9 tuh t, vähelagunenud turba kaevandatav kogus on 40 tuh t. Kaevandamise maksimaalne aastamäär on 30 tuh t. Energiat kasutatakse niivõrd, kui seda vajab tegevuseks kasutatav tehnika.

Kuna tegu on juba töötava turbatootmisalaga on looduslik mitmekesisus vaesestunud. Looduslik mitmekesisus, taimestik ja loomastik saab hakata taastuma peale ala korrastamist. Maavara kaevandamisel muutub maastiku olukord mäeeraldisel piires täielikult. Kaevandamisest mõjutatud maa korrastatakse korrastamisprojekti alusel ning sellega tuleb alustada tehnoloogiliselt esimesel võimalusel ja see tuleb lõpuni viia enne loa kehtivuse lõppu.

3.1.3. Tegevusega kaasnevad tegurid, nagu heide vette, pinnasesse ja õhku ning müra, vibratsioon, valgus, soojus, kiirgus ja lõhn, jäätmete teke ja käitlemine

Maavara kaevandamisega mõjutatakse alati suuremal või vähemal määral looduskeskkonda. Laiküla II turbatootmisalal ei muutu kaevandamismaht ja tingimused ning seega ei ole ette näha täiendava ebasoodsa mõju avaldumist.

Laiküla II turbatootmisalal turba kaevandamisel on peamisteks keskkonda mõjutavateks teguriteks maastikupildi visuaalne muutumine ning mõju veerežiimile ja välisõhule.

Pinna- ja põhjavesi

Tegevusest mõjutatud veekogudeks on hetkel suublaks olev Porsakraav (VEE1117501), mis suubub Soovälja peakraavi (VEE1117500). Soovälja peakraav suubub omakorda Liivi jõkke (VEE1116600).

Piirkonnas levinud põhjaveekogumiteks on Siluri-Ordoviitsiumi Matsalu põhjaveekogum ja Ordoviitsiumi-Kambriumi põhjaveekogum Lääne-Eesti vesikonnas. Kõige ülemiseks põhjaveekihtiks on vaadeldaval alal soosetete veekiht, mille veetase on 0,1-0,5 m maapinnast. Veekiht on vabapinnaline ja toitub peamiselt sademetest. Ümbruskonna majapidamised kasutavad veevarustuseks eeskätt Siluri-Ordoviitsiumi põhjaveekihi Matsalu põhjaveekogumi vett.

Kaevandamisel, kaevisel laadimisel või masinate hooldamisel ja tankimisel tuleb naftasaaduste pinnasesse ja põhjavette sattumise võimalus minimeerida. Kaevandamisel tuleb kasutada vaid korrasolevat kaevandamistehnikat ning tehnika hooldamist ja remonti tuleb teha vaid selleks kohandatud alal. Võimaliku tekkinud reostuse likvideerimiseks peab olema turbatootmisalal töötavatel töötajatel teada kindel tegevusplaan ja tagatud töövahendid.

Müra

Turbatootmisalal kasutatavate masinate tekitatav müra on sarnane põllumajandamisel tekkiva müraga. Keskkonnaministri 16.12.2016. aasta määruses nr 71 „Välisõhus leviva müra normtasemed ja mürataseme mõõtmise, määramise ja hindamise meetodid“ toodud II kategooria (elamumaa-alad, maatulundusmaa õuealad, rohealad) tööstusmüra piirväärtus päevasel ajal on 60 dB ja öisel ajal 45 dB.

Arvutusliku müra leviku seaduspärasuse kohaselt saavutatakse turbatootmisel kasutatavate masinate töötamisel 60 dB tase ~100 m kaugusel ning metsa olemasolul ~50 m kaugusel (joonis 6.1). Selleks, et mets toimiks müra tõkestajana, peab see olema vähemalt 50 m lai ja piisavalt tihe.

Lähim majapidamine, mille õuealal on vajalik täita II kategooria müra piirväärtust, jääb taotletavast Laiküla II turbatootmisalast ~420 m kaugusele Põldotsa kinnistule (katastritunnus:

45203:003:0008). Lisaks paikneb nimetatud kinnistu valdavate tuulte suhtes vastutuult, seega ei ole ette näha ülenormatiivse müra levikut lähimate elamuteni. Teades, et tootmisala ja elamute väikseim vahekaugus on ~420 m saab eeldada, et ülenormatiivne müra lähipiirkonna majapidamisi ei mõjuta.

Õhukvaliteet

Sõltuvalt tööprotsessist eraldub õhku erineva suurusega turbaosakesi, mis valdavalt on suurema läbimõõduga ning sadestuvad maha tootmisala piires. Selleks, et teada saada, kas kavandatava tegevusega ületatakse keskkonnaministri 14.12.2016. aasta määrusega nr 67 „Tegevuse künnisvõimsused ja saasteainete heidete künniskogused, millest alates on käitise tegevuse jaoks nõutav õhusaasteluba“ sätestatud tahkete osakeste, mis eralduvad atmosfääri ja kanduvad tootmisterritooriumilt väljapoole, künniskogust 1 tonn aastas, on hinnatud tahkete osakeste heitkoguseid arvutuslikult.

Võttes aluseks eelnevalt toodud eriheitetegurid jt lähteandmed, on hinnangulised aastased heitkogused toodud kokkuvõtvalt alljärgnevas tabelis.

Tööprotsess	Heitkogus toodetud turbaühiku kohta, kg/m ³ *			Töödeldav turba maht, m ³	PM-sum	PM ₁₀	PM _{2,5}
	PM-sum	PM ₁₀	PM _{2,5}				
Freesimine	0,0035	0,0023	0,0016	143 800	0,508	0,332	0,233
Pööramine	0,0064	0,0042	0,0029		0,914	0,597	0,419
Vallitamine	0,0021	0,0014	0,0010		0,044	0,028	0,020
Mehaaniline kogumine	0,0115	0,0075	0,0053	20 540	0,237	0,155	0,109
Vaakumkogumine**	0,0132	0,0086	0,0061	123 260	1,246	0,814	0,572
				Kokku	2,948	1,927	1,353

* Tootmisefektiivsusel 600 m³/ha kohta

** Arvestatud on tsüklonite kasutamisega kahel vaakumkogujal, mis vähendavad turbatolmu heitmeid 70 %.

Eeltoodud arvutuslikud heitkogused tekivad tervikuna kogu aktiivse tootmisala piires. Turbapinnase ettevalmistustööde puhul eraldub turbaosakesi vahetult maapinnalt lähedalt (0,5 m kõrguselt), mis valdavalt sadenevad tagasi maha töötava masina ümbruses. Lisaks, kuna turbatootmisala on suhteliselt suure pindalaga, võimaldab see tuulega kaasa kantud tahkete osakestel maha sadeneda mitmesaja meetri jooksul, väljumata seejuures tootmisala piiridest. Leidmaks heitkoguseid, mis realselt võivad kanduda tootmisalast väljapoole ja ületada kehtestatud künniskogust, tuleb arvestada töötavate masinate paiknemisega tootmisalal ja valitseva tuule suunaga.

Keskkonnaloa taotluses pöördmodelleerimise teel hinnatud turbatolmu levikut eeltoodud tööprotsessidele suvistes tootmistingimustes (temperatuur 20 °C, tuulekiirus umbes 3 m/s) ning

leitud, et peenosakeste õhukvaliteedi piirväärtus 50 µg/m³ saavutatakse umbes 200-300 m kaugusel töötsoonist. Tuginedes Riigi Ilmateenistuse lähima meteoroloogiajaama (Lääne-Nigula) pikaajalistele ilmaandmetele domineerivad taotletava ala piirkonnas lõunatuuled ning keskmine tuule kiirus tootmisperioodil (mai-august) on 3,3 m/s. Sellest tulenevalt kanduvad tahked osakesed põhja suunas, mis on skemaatiliselt kujutatud järgneval joonisel. Ettevaatusprintsipiibist lähtudes on turbatolmu levimise puhverala laiuseks valitud maksimaalne kaugus ehk 300 m.

Antud tingimustes kujuneb tootmisala suuruseks, millelt tahked osakesed võivad realselt kanduda üle tootmisterritooriumi piiri, arvutuslikult 46 ha ehk 31 % mäeeraldise pindalast. Seega kujuneb õhku paisatavaks tahkete osakeste heitkoguseks 0,914 t/a, millest peenosakesed moodustavad 0,597 t ja eriti peened osakesed 0,419 t. Eelnevast tulenevalt ei ületata keskkonnaministri 14.12.2016. a määrusega nr 67 kehtestatud tahkete osakeste künniskogust 1 tonn aastas ning õhusaasteloa taotlemine ei ole vajalik.

Tegelikes tingimustes keskmisest erinevaid olukordi, kus eelkõige tuule suunast ja tugevusest tingituna võib reaalne turbatolmu levimine olla prognoositust erinev. Kaevandamisel tuleks arvestada tuule suunaga ja tuule puhumisel lähimate majapidamiste suunal hinnata tahkete osakeste levikut visuaalselt ning vajadusel tööd ajutiselt peatada. Juhul kui tootmismahud või kasutatav tehnoloogia muutub, tuleb eeltoodud heitkoguseid uuesti hinnata.

Vibratsioon

Laiküla II turbatootmisalal ei viida läbi lõhkamisi, seega vibratsiooni tekkimist kavandatava tegevuse elluviimisel ette näha ei ole.

Valgus, soojus, kiirgus ja lõhn

Valgus-, soojus-, kiirgus- ega lõhnareostust tegevusega ümbruskonnale eeldatavalt ei kaasne.

Jäätmete

Turba kaevandamise tootmisprotsessis kaevandamise jäätmeid ei teki. Vastavalt Maapõuseaduse § 50 lõige 6 tuleb kaevandamisjäätmekava taotlusele lisada vaid jäätmete tekkimisel. Taotleja on teadlik, et juhul kui tegevuse käigus selgub, et kaevandamisjäätmeid siiski tekib, on kohustus ka kaevandamisjäätmekava esitada.

3.1.4. Tegevusega kaasnevate avariilukordade, suurõnnetuste või katastroofide esinemise võimalikkus

Mäetöödel on potentsiaalseks reostusallikaks mäemasinate tehnilised avariid. Selle vältimiseks tuleb jälgida masinate tehnilist seisundit ning planeerida kaevandamisprojekti avariide likvideerimise viisid. Tuleb tagada kütte- ja määrdeainete pinnasesse sattumise vältimiseks ettenähtud kaitsevahendite olemasolu ja korrashoid. Remontimine peab toimuma selleks ettenähtud kohtades.

Kuna turvast toodetakse kuival ja soojal aastaajal, siis selle tõttu on üks võimalik keskkonnaoht põleng. Põlengu tekitajateks on turba isesüttimine, inimeste hooletus, heitgaaside väljalasketorudest lenduvad sädemed või väljalasketorudel isesüttinud turbatolm. Oluline on, et põleng, kui see peaks tekkima, ei leviks kiirelt tootmisala piiridest välja ja saaks tootmisalal lokaliseeritud. Tuleohu minimeerimiseks peavad kõik tootmisalad olema varustatud piisava hulga tuletõrje veevõtu kohtade ja kustutusseadmetega. Kaevandamise loa taotluse rahuldamise järel koostatavas Laiküla II turbatootmisala kaevandamise projektis määratakse täpsed tuleohutusnõuded, sealhulgas vajalike tuletõrje tiikide arv, nende maht ja veevõtu ja -kasutamise skeem.

Ettevõtte tegevusega ei kaasne eeldatavalt suurõnnetuste või katastroofide tekke ohtu.

Teadaolevalt puuduvad mäeeraldise mõjupiirkonnas alad, kus õigusaktidega kehtestatud nõudeid on ületatud või võidakse ületada.

3.2. Kavandatava tegevuse asukoht ja mõjutatav keskkond

3.2.1 Olemasolev ja planeeritav maakasutus ning seal toimuv või planeeritav tegevus

Laiküla II turbatootmisala asub Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas Üdruma külas riigile kuuluval Laiküla turbatootmisala (katastritunnusega 34202:002:0005, sihtotstarve 100% turbatööstusmaa) kinnistul. Kinnistu kasutamiseks on Aktsiaselts Torf sõlminud maarendilepingu.

Mäeeraldisest 1,6 km loode ja lääne poolt möödub Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare põhimaantee nr 5428 ning 0,6 km edelast kohalik kruusakattega Uudismaa tee nr 4520063. Põhimaanteelt on neli mahasõitu Laiküla turbatootmisalale ning viimaselt tuleb turba väljaveo tee ka lõuna pool paiknevale Laiküla II turbatootmisalale. Ala on kuivendatud lahtise kraavitusega, drenide keskmine vahekaugus on 22 m.

Mäeeraldisest 0,2 km lõuna pool paikneb KESKKÜLA I maaparandushoiuala (KPO väline tunnus 5110700010250002).

Lähimad Keskküla küla majapidamised paiknevad mäeeraldisest 0,4-0,5 km edela, Laiküla küla elamud 1-1,5 km kagu pool.

3.2.2 Alal esinevad loodusvarad (sh maa, muld, pinnas, maavara, vesi ja looduslik mitmekesisus, nende kättesaadavus, kvaliteet ja taastumisvõime)

Aluspõhja kivimeid katva moreeni kihi paksus on valdavalt 1-2 m, see avaneb maapinnal Laiküla soost kirde ja edela pool ning on turba lamamiks ka suuremal osal Laiküla II turbatootmisalast. Paiguti on moreen kaetud kohalikes jääpais-järvedes settinud savi ja liivsaviga, viimasel omakorda lasub laiguti 0,1-0,3 m paksune järvemuda kiht. Soosetete kihi keskmine paksus mäeeraldise piires on 1,5 m. Tootmisala põhja- ja lääneosas on turvast

valdavalt alla meetri.

Turbalasundi keskmine paksus Laiküla II turbatootmisala mäeeraldise piires on 1,5 m. Väljakute keskosas on turvast valdavalt alla meetri, piirdekraavide ja väljaveoteede läheduses paiguti 1,5-2 meetrit. Mäeeraldise kaguosas, kus ei ole kaevandatud, on ka üle 3 m paksust lasundit. Valdavalt on tegemist märe tüüpi madalsoo- või siirdesoolasundiga, mis koosneb peamiselt siirdesoo rohu-sfagnumiturbast ja madalsoo pilliroo-tarnaturbast. Rabaturbaid (villpea-sfagnumiturvas, sfagnumiturvas) esineb paiguti teede ja piirdekraavide läheduses ning paksema kihina mäeeraldise kaguosas.

Vähelagunenud turba keskmine lagunemisaste Laiküla II turbatootmisala mäeeraldisel on 21%, keskmine looduslik niiskus 91,49% ja kuivaine keskmine tuhasus 3,31%. Hästi-lagunenud turba keskmine lagunemisaste on 31%, keskmine looduslik niiskus 90,86% ja kuivaine keskmine tuhasus 5,21%.

Kõige ülemiseks põhjaveekihtiks on vaadeldaval alal soosetete veekiht, mille veetase on 0,1-0,5 m maapinnast. Veekiht on vabapinnaline ja toitub peamiselt sademetest. Turbavesi on happeline, madala mineralisatsiooniga (0,1-0,2 g/l), keemiliselt tüübilt vesinikkarbonaatne magneesium-kaltsiumiline. Iseloomulike omaduste (pruunikas värvus, spetsiifiline maitse) tõttu ei kasutata soosetete vett joogi- või tarbeveena.

Turba lamamis paiknevad jääjärve- ja liustikusetted on suure savisisaldusega ning seetõttu suhteliseks veepidemeks soosetete vee ja aluspõhja kivimitega seotud veekihtide vahel. Laiküla II turbatootmisala läheduses paiknevate puurkaevude (0,8 km edela pool kaev nr 23663 ja 1,7 km lääne pool kaev nr 51447) staatiline veetase on 5-7,8 m maapinnast ning nende eridebitid vastavalt 0,016 l/s × m ja 0,073 l/s × m. Kaevude sügavus on 30 m, need toituvad Siluri-Ordoviitsiumi põhjaveekihist (S-O). Vesi on hüdrokarbonaatne kaltsiumiline, mäeeraldisest lääne pool paikneva kaevu nr 51447 vees on suhteliselt palju ka kloriide ja rauda.

Seisuga 30.09.2022 jääkvaru järgmine: 4 plokk: hästilagunenud turvas, aktiivne tarbevaru – 214,9 tuh t, 3 plokk: vähelagunenud turvas, aktiivne tarbevaru – 40 tuh t. Hästilagunenud turba kaevandatav kogus on 168,9 tuh t, vähelagunenud turba kaevandatav kogus on 40 tuh t. Kaevandamise maksimaalne aastamäär on 30 tuh t.

Turvas on väga aeglaselt taastuv loodusvara. Mäeeraldise piires on looduslik maastik täielikult muutunud, kuid peale kaevandamist maa-ala korrastatakse ja selle tulemusena eeldatavasti looduslik vastupanuvõime taastub.

Pärast varu ammendamist kaevandatud maa kaevandamise loa kehtivusaja jooksul korrastada. Korrastamine toimub loa andja määratud tingimuste kohaselt selleks koostatud korrastamisprojekti järgi. Kaevandatud maa korrastatamissuunaks on tingimuste loomine taassoostumiseks.

3.2.3. Keskkonna vastupanuvõime, mille hindamisel lähtutakse märgalade, jõeäärsete alade, jõesuudmete, randade ja kallaste, merekeskkonna, pinnavormide, maastike,

metsade, Natura 2000 võrgustiku alade, kaitstavate loodusobjektide, alade, kus õigusaktidega kehtestatud nõudeid on ületatud või võidakse ületada, tiheasutusega alade ning kultuuri- või arheoloogilise väärtusega alade vastupanuvõimest

Taotletud kaevandamise ala ei asu ühelgi Natura 2000 võrgustiku [1] alal. Tegevuse võimalikus mõjualas asuvad Käntu-Kastja loodusala [2] ja Käntu-Kastja linnuala [3], mis jäävad mäeeraldisest 40 m kaugusele itta ja piirnevad vahetult mäeeraldise teenindusmaaga.

Väinamere loodusala [4] ja Väinamere linnuala [5] asuvad mäeeraldisest 1,64 km kaugusel läänes ning Laiküla loodusala [6] 2,14 km kaugusel loodes. Mõju nendele Natura 2000 võrgustiku aladele ei ole tulenevalt kaugusest ja asukohast eeldada.

Käntu-Kastja linnuala

Käntu-Kastja linnuala kaitse-eesmärgiks on linnudirektiivi [7] I lisa linnuliikide ja I lisast puudevate rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse, on suur-konnakotkas (*Aquila clanga*) ja rohunepp (*Gallinago media*).

Käntu-Kastja loodusala

Käntu-Kastja loodusala on moodustatud loodusdirektiivi [8] I lisa elupaigatüüpide ja II lisa liikide elupaikade kaitseks. Käntu-Kastja looduslalal kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), puisniidud (*6530), rabad (*7110), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodumetsad (*9010), puiskarjamaad (9070), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080) ning siirdesoo- ja rabametsad (*91D0). Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), harilik võldas (*Cottus gobio*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

Kavandatava tegevuse mõju Käntu-Kastja linnualale ja Käntu-Kastja loodusalale on kirjeldatud punktis „Mõju Natura 2000 võrgustiku alale“.

Käntu-Kastja hoiuala

Antud piirkonnas kattub Käntu-Kastja linnualaga ja Käntu-Kastja loodusalaga looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel kaitse alla võetud Käntu-Kastja hoiuala [9].

Käntu-Kastja hoiuala kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide – jõgede ja ojade (3260), niiskuslembeste kõrgrohustute (6430), lamminiitude (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510), lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210*), puisniitude (6530*), rabade (7110*), siirde- ja õõtsiksoode (7140), puiskarjamaade (9070), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) kaitse ning II lisas nimetatud liikide ja linnudirektiivi I lisas nimetatud liikide, samuti I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), võldas (*Cottus gobio*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), suur-konnakotkas (*Aquila clanga*), laanepüü

(*Bonasa bonasia*), rukkirääk (*Crex crex*), teder (*Tetrao tetrix*), metsis (*Tetrao urogallus*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi^[10].

Käntu-Kastja hoiualal kaitstavad elupaigatüübid kattuvad Käntu-Kastja loodusala kaitse-eesmärkidega ning mõju nendele on kirjeldatud punktis „Mõju Natura 2000 võrgustiku alale“.

Käntu-Kastja hoiuala kaitse-eesmärkidenä nimetatud liikidest on saarma, võldase, jõesilmu, paksukojalise jõekarbi ja suur-konnakotka kaitse ka Käntu-Kastja linnuala või Käntu-Kastja loodusala kaitse-eesmärgiks ning mõju nendele on kirjeldatud punktis „Mõju Natura 2000 võrgustiku alale“.

Hoiuala kaitse-eesmärgina nimetatud liikide laanepüü, rukkiräägu, tedre, metsise ja kiivitaja kaitse ei ole Käntu-Kastja loodus- ja linnuala eesmärgiks.

On koostatud Käntu-Kastja loodusala kaitsekorralduskava^[11], mis hõlmab lisaks Käntu-Kastja hoiualale ka Üdruma suur-konnakotka püsielupaika, Kastja suur-konnakotka püsielupaika, Käntu kaljukotka püsielupaika, Keskküla väike-konnakotka püsielupaiku, Rumba väike-konnakotka püsielupaiku ning Tõrje suur-konnakotka püsielupaika. Kaitsekorralduskavaga ei ole seatud kaitse-eesmärki hoiuala kaitse-eesmärgina nimetatud laanepüüle ja kiivitajale, kuna need liigid on alal vähearvukad, kuid Eestis suhteliselt arvukad liigid ning kiivitaja ei kuulu ka kaitsealuste liikide hulka. Eraldi kaitse-eesmärki ei ole seatud ka rukkiräägule ja tedrele, kuna nende soodsa seisundi tagab nende katusliikide – rohunepi ja metsise, elupaikade kaitse.

Rohunepi asustatud elupaiku ei ole Käntu-Kastja hoiualal teada ning Käntu-Kastja loodusala kaitsekorralduskavas on hinnatud rohunepp hetkel loodusalalt välja surnuks, mille põhjuseks on liigi asurkonna üldine arvukuse vähenemine ja Käntu-Kastja liigniiskete luhaniitude vähesus.

Laiküla II turbatootmisala idaservas asuv metsise elupaik leiti 2013. aastal. Tegemist on väga suure areaaliga (umbes 450 ha) elupaigaga, mis osaliselt hõlmab ka Keskküla raba servaalasid, kus kaevandamist ei toimu. Metsise elupaiga tuumikala moodustab ca 95 ha suurune metsise mänguala, mis jääb mäeeraldisest u 400 m kaugusele. Tegemist on suhteliselt väikese mänguga (hinnanguliselt 1-2 kukega mäng). Metsise elupaigad ei ole Käntu-Kastja looduslal soodsas seisundis, kuna rabade ümbruses avaldub kuivenduse negatiivne mõju^[12].

Kaitsekorralduskavaga on seatud eesmärgiks metsise arvukuse tõusmine vähemalt 5 kukeni ning Käntu soo ja servametsade veerežiimi taastamine, et parandada metsise elutingimusi. Metsise elupaikade kaitse ja nende seisundi parandamine aitab kaasa ka sarnastes tingimustes ja elupaikades elutseva tedre soodsale seisundile.

Negatiivse mõjutegurina on kaitsekorralduskavas välja toodud see, et metsise seni teadaoleva eluala ulatus Käntu-Kastja looduslal on ebamäärane ning liigi elupaigaks on märgitud väga

suur ala, mis aga raskendab tema kaitseks vajalike kaitsemeetmete (nt metsaraie piirangud vms) rakendamist.

Kaitsekorralduskavas on Käntu-Kastja loodusala piires peetud metsise jaoks oluliseks ja sobivaks elupaigaks eelkõige Käntu sood, mis jääb Laiküla II turbatootmisalast rohkem kui 2 km kaugusele itta. Käntu soo ja selle servametsade puhul on metsise jaoks vajaliku meetmetena toodud loodusliku veerežiimi taastamine. Lisaks on vajalik metsise elupaikades raiepiirangute rakendamine ning häirimise vältimiseks metsamajandusliku tegevuse ajaline piiramine metsiste mängu-, pesitsus- ja poegade kasvatamisperioodil 1. veebruarist 31. augustini^[13].

Üdruma kaljukotka püsielupaik

Laiküla II turbatootmisala mäeeraldis piirneb vahetult Üdruma kaljukotka püsielupaigaga^[14], mis on moodustatud I kaitsekategooriasse kuuluva kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) ja tema elupaiga kaitseks. Kaljukotka pesa ise jääb 500 m kaugusele mäeeraldisest. EELIS andmetel^[15] oli kõnealune kaljukotka pesa asustatud viimati 2013. a, kuid linde on selles elupaigas vaadeldud ka 2020. a.

LKS § 50 lg 2 punktist 5 tulenevalt, kui liigi püsielupaik ei ole kindlaks määratud LKS § 10 lõike 2 kohaselt, on selleks kaljukotka pesapuu ja seda ümbritsev ala 500 meetri raadiuses. Püsielupaigas kehtib LKS §-s 30 sätestatud sihtkaitsevööndi kaitsekord.

Kaitsealuse loomaliigi isendi püüdmine ja tahtlik häirimine paljunemise, poegade kasvatamise, talvitumise ning rände ajal on keelatud^[16]. Samuti on keelatud looduslikult esinevate lindude pesade ja munade tahtlik hävitamine ja kahjustamine või pesade kõrvaldamine ja tahtlik häirimine, eriti pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal^[17].

Pesitsemiseks eelistab kaljukotkas suurte loodusmassiivide soolasid, kus pesa rajatakse tavaliselt soosaare või -serva metsa. Toitumisalana kasutab pesapaigast kuni 5 km raadiuses (kodupiirkond) lagedaid (pool)looduslikke biotoope, milleks valdavalt on lagesoo, harvem mõni teine tüüp, näiteks luht. Vähemalt poole kaljukotkaste saagist moodustavad kanalised ja jänesed. Eesti kaljukotkapopulatsiooni mõjutab kõige enam toitumisalade – lagesoo ja sooserva metsad – hävinemisest ja kvaliteedi langusest tingitud metsakanaliste ja lagesoo kurvitsaliste arvukuse langus. Metsise ja tedre hulk kaljukotka saagi koostisest moodustab tänapäeval hinnanguliselt ca 50 %. Nende mõlema liigi arvukus on languses ning peamine arvukuse langemise põhjus seisneb soode ning soometsade hävinemises ja kvaliteedi languses. Arvestades, et enamik Eesti soodest on juba oluliselt servakuivendusest mõjutatud, on uute kuivendussüsteemide rajamine väärtuslikesse soomassiividesse ja nende servaaladele väga olulise negatiivse mõjuga. Kuivenduse tagajärjel muutub sookooslus kaljukotkale sobimatuks. Soode seisundile mõjub negatiivselt ka olemasolev servakraavitus ning selle hooldamine.^[18]

Samas muutub kaljukotka jaoks järjest enam arvestatavamaks ka häirimise ohutegur. Kaljukotkas on Eesti kotkastest kõige inimpeglikum. Uurimused on näidanud, et asustatud kaljukotkapesast paiknes lähim sõidetav (pinnatud) tee keskmiselt 1,8 km (0,3 kuni 3,5 km) ning

aastaringelt asustatud elamu 2,8 km (0,7 kuni 4,8 km) kaugusel^[19].

Kuna kaljukotkas on väga tugevalt seotud raba- ja sooladega, võib turba kaevandamine mõjutada kaljukotka pesitsus- ja toitumisala, kui sellega ei kaasneb soola kvaliteedi langus (kuivendamine).

Laiküla II turbatootmisalal on esitatud geoloogilise uurimise aruande^[20] kohaselt kõige ülemiseks põhjaveekihtiks soosetete veekiht (bIV), mille veetase on 0,1 - 0,5 m maapinnast. Veekiht on vabapinnaline ja toitub peamiselt sademetest. Turba lamamis paiknevad jääjärve- ja liustikusetted, mis on suure savisisaldusega ning seetõttu suhteliseks veepidemeks soosetete vee ja aluspõhja kivimitega seotud veekihtide vahel. Geoloogilise uurimise aruande kohaselt on eesvoole süvendamata võimalik kuivendada turbalasund isevoolselt suuremal osal tootmisalast 6,5 m, mäeeraldise kagu-osas 7,0 m absoluutkõrguse tasemeni. See tähendab, et mäeeraldise põhja- ja keskosas jääb paiguti kuivendamata kuni 0,5 m paksune põhjalähedane kiht, kaguosas aga kuni 1,5 m. Vee suunamine ligikaudu 1 km lääne pool olevasse Laiküla kraavi võimaldaks isevoolset kuivendamist veel umbes 0,5 m madalamale tasemele. Samuti on täiendavalt võimalik vett suunata mäeeraldise edela nurgast väljalasu LA062 kaudu Keskküla kraavi^[21]. Esitatud taotluse kohaselt soovitakse muudetavale keskkonnaloale lisada väljalask LA062 (Laiküla turbatootmisala väljalask 2), mille rajamiseks on luba antud vee erikasutusloaga L.VV/327445, kuid mis on veel rajamata.

Keskkonnaministeeriumi tellimusel on koostatud töö „Soode hüdrokeemilised ja hüdroloogilised uuringud puhvertsoonide piiritlemiseks ja kaitsemeetmete välja töötamiseks“^[22], mille üheks ülesandeks oli ka välja selgitada turba kaevandamise käigus rajatud kuivendusvõrgu mõju ja selle ulatus temaga piirnevatele looduslikele sooladele. Koostatud töö raames teostatud mõõtmised näitasid, et lähtudes veetasemetest, ph-st ja elektrijuhtivusest, oli turbatootmisalade kuivendusvõrgu mõju ulatus erinevates rabades 150-250 m. Samas kuivenduse häiringuala võib olla suurem kui otsene mõju veerežiimile ja pinnase füüsikalistele näitajatele. Nimetatud töö kohaselt võib 20-30-aastase kraavituse mõju rabaaladel ulatuda 200-300 m-ni kraavi servast, kuna kraavituse mõjuala suureneb pidevalt, tuues kaasa raba pinnalangude muutused ja sekundaarsed kuivendusprotsessid.

Kuna Laiküla II turbatootmisala puhul on tegemist olemasoleva, väljaehitatud turbatootmisalaga, siis on veealanduse mõju tootmisala ümbruses tõenäoliselt juba välja kujunenud. Väljalasu LA062 rajamisel mäeeraldise edela nurgast võib esineda täiendav kuivendav mõju ümbritsevale soolale, kuid selle mõju ulatus ei ole tõenäoliselt kuigi suur, sest täiendavalt rajataks vaid 100 m pikkune kraavilõik, mis ühendab olemasolevaid ja juba mõju omavaid kraave.

Kaljukotka pesitsusperioodiks on looduskaitseeadusega kehtestatud pesakoha ümber 500 m raadiuses viibimiskeeld 15. veebruarist kuni 31. juulini. Sel ajal on lind häirimise suhtes väga tundlik ning sel ajavahemikul peab hoiduma nii majandustegevusest kui ka inimeste viibimisest pesitsuselupaigas. Kaljukotka kaitse tegevuskava peab häirimise vähendamiseks oluliseks, et mistahes turismirajatisi või muid objekte, millega kaasneb suurem inimeste liikumine ei rajataks

kaljukotka elupaikadesse pesale lähemale kui 2 kilomeetrit (nn kaljukotka territooriumi tuumalale)^[23].

Laiküla II turbatootmisalal toimub turba kaevandamine ajavahemikul mai keskelt kuni augusti lõpuni. See periood kattub suures osas kaljukotka pesitsusperioodiga ja võib mõjutada linnu pesitsusedukust, kuna kaevandamisega kaasneb inimeste ja masinate liikumine ning müra kaljukotka territooriumi tuumalal (2 km pesast).

Turba kaevandamine Laiküla II turbatootmisalal võib olla põhjuseks, miks Üdruma kaljukotka püsielupaika jääv kaljukotka pesa on asustatud olnud vaid ühel aastal (2013. a) alates selle leidmisest 2007.a. Käntu-Kastja loodusala kaitsekorralduskava kohaselt võib Käntu-Kastja hoiuala territooriumile jääva kaljukotka pesa puhul olla tegemist sama kotkapaariga, kelle teine pesapaik on Üdruma kaljukotka püsielupaigas. Käntu-Kastja hoiualal olev pesa avastati 2015. a ja sel hetkel oli tegemist üsna värske pesaga (1-2 aasta vanune). Seega on tõenäoline, et kaljukotkas on kolinud Laiküla II turbatootmisalast kaugemale. 2021. a leiti hoiualalt ka teine kaljukotka pesa, mis kuulub tõenäoliselt samuti samale kotkapaarile. Lähim hoiualal olev asustatud kaljukotka pesapuu jääb Laiküla II turbatootmisalast 2 km kaugusele. Arvestades liigi suurt pesapaigatruudust, tuleb aga kaljukotka pesakohta kaitse all hoida seni, kuni säilib liigile pesitsemiseks sobilik pesapaik (puistu).

Olemasoleval turbatootmisalal tegevuse jätkamine ei oma tõenäoliselt täiendavat mõju kaljukotkale, kuna mõju on juba avaldunud ning kaljukotkas on kolinud turbatootmisalast kaugemale. Täiendav mõju võib ilmnedat toitumistingimuste halvenemise, sh saakloomade (metsis ja teder) arvukuse vähenemise kaudu. Mõju metsise ja tedre seisundile on hinnatud eelnevalt Käntu-Kastja hoiuala juures ning järgmistes punktides.

Projekteeritav Käntu-Kastja looduskaitseala

On algatatud Käntu-Kastja looduskaitseala kaitse alla võtmise menetlus. Käntu-Kastja looduskaitseala moodustatakse olemasoleva Käntu-Kastja hoiuala, piirkonda jäävate I kaitsekategooria linnuliikide püsielupaikade ja neid ümbritseva ala baasil. Projekteeritava Käntu-Kastja looduskaitseala koosseisu arvatakse kogu Laiküla II turbatootmisalaga idast, kagust ja lõunast piirnev maa. Käntu-Kastja looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt tsoneeritakse Laiküla II turbatootmisalaga piirnev maa Käntu sihtkaitsevööndi koosseisu.

Käntu-Kastja looduskaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja^[24] kohaselt moodustatakse Käntu-Kastja looduskaitseala valdavalt olemasolevate hoiualade ja püsielupaikade põhjal ning tegemist on eelkõige ebapiisava kaitsekorraga alale optimaalse kaitsekorra kehtestamisega, kuna hoiuala kaitsereežiim ei taga Käntu-Kastja väärtusliku metsamassiivi kui tervikliku elupaiga ja ökosüsteemi kaitset.

Linnuliikide puhul on kõige olulisemaks looduskaitseala moodustamise eesmärgiks I kaitsekategooria kotkaliikide kaljukotka, suur-konnakotka ja väike-konnakotka ning arvukate rähniste elupaikade kaitse tagamine. Kotkaste jaoks on oluline looduskaitseala moodustamine ning vajalikus ulatuses sihtkaitsevööndi kaitsekorra kehtestamine, kuna kehtiv hoiuala

kaitsekord ja ringikujulised püsielupaigad ei taga liikidele soodsaks elutegevuseks piisava suurusega elupaiku, mis on üldjuhul oluliselt suuremad kui LKS § 50 lg 2 kohane esmane kaitsetsoon.

Kaljukotka kaitse tegevuskava kohaselt moodustavad kaljukotka kodupiirkonna (pesitsuselupaik ja peamine toitumisala) pesast 5 km raadiusesse jäävad looduslikud ja poollooduslikud elupaigad. Kriitilise tähtsusega on soo, eriti lagesoo osatähtsus kodupiirkonnas, tehislিকে elupaiku välditakse. Sobiv kaitsekord on avamaal ligikaudu 2 kilomeetri raadiuses ja puistus vähemalt 500 meetri raadiuses pesast sihtkaitsevöönd, mis välistab majandustegevuse ja võimaldab seada liikumispiirangu pesitsusperioodiks. Lisaks peab sihtkaitsevöönd hõlmama soo kraavitatud osa, kuna piiranguvööndi kaitsekord ei võimalda reguleerida kraavide hooldust ja takistada seeläbi soo jätkuvat kuivendamist. Seega on liigi kaitse seisukohalt väga oluline Käntu-Kastja looduskaitseala ja erinevate rangusastmetega sihtkaitsevööndite moodustamine, mis tagab edukalt terve kaljukotka kodupiirkonna kaitse.

Moodustatava Käntu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse, metsaelupaikade (vanad looduspõõsad, vanad laialehised metsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad) ja sooelupaikade (rabad ning siirde- ja õõtsiksood) ning poollooduslike koosluste (lamminiidud, liigirikkad madalsood, niiskuslembedes kõrgrohustud ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud) soodsa seisundi säilitamine ja taastamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

Käntu-Kastja looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu^[25] kohaselt on sihtkaitsevööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja loodusliku veerežiimi taastamine. Veerežiimi taastamise all peetakse eelkõige silmas sookooslustes ja niisketel niitudel endise veerežiimi taastamist kraavide alalise või ajutise sulgemisega. Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd lubatakse juhul, kui hoiutööde tegemine ei avalda ulatuslikku negatiivset mõju ala loodusväärtustele ja see on vajalik, kui maaparandussüsteemi hooldamata jätmine tekitaks kahju väljaspool kaitseala piiri asuvatele aladele.

Taotletav turbatootmisala väljalask LA062 jääb väljapoole projekteeritavat Käntu-Kastja looduskaitseala, paiknedes sellest u 5 m kaugusel. Seega ei ole kaitse-eeskirjast lähtuvalt võimalik keelata selle väljalasku rajamist, kuigi Porsakraavi^[26] ja Keskküla kraavi ühendava 100 m pikkuse täiendava kraavilõigu kaevamine avaldab eeldatavalt täiendavat kuivendavat mõju kraaviga piirnevale lagedale soolale, sh projekteeritavale kaitsealale. Samas ei ole rajatava väljalasku mõju ulatus eeldatavalt väga suur, sest täiendavalt rajatakse vaid 100 m pikkune kraavilõik, mis ühendab olemasolevaid ja juba mõju omavaid kraave. Koostatud töö „Soode hüdrokeemilised ja hüdroloogilised uuringud puhvertsoonide piiritlemiseks ja kaitsemeetmete välja töötamiseks“ kohaselt võib 20-30-aastase kraavituse mõju rabaaladel ulatuda 200-300 m-ni kraavi servast ning seega rajatav väljalask jääks alale, kus olemasolevate kraavide mõju on juba avaldunud.

Kaitsealused loomaliigid

Laiküla II turbatootmisala kattub III kaitsekategooria linnuliikide väiketüllil (*Charadrius dubius*) ja tedre (*Tetrao tetrix*) elupaikadega ning piirneb vahetult II kaitsekategooria liigi metsise (*Tetrao urogallus*) elupaigaga ja III kaitsekategooria linnuliikide öösorri (*Caprimulgus europaeus*) ja sookure (*Grus grus*) elupaikadega.

Laiküla II turbatootmisalale jääb väiketüllil sigimispaik^[27] ning EELIS andmetel^[28] pesitses 2020. aastal Laiküla ja Laiküla II mäeeraldistel kokku 5 paari väiketülle.

Maaspesitsevatele kurvitsatele, sh väiketüllile on olulised järgmised keskkonnatingimused:

- madal (ja mosaiikne) taimkate, seejuures on oluline taimkatteta maapinnalaikude olemasolu;
- erinevate niiskustingimustega piirkondade ja veekogude olemasolu;
- võimalikult väike röövluse risk munade ja väikeste poegade perioodil.

Turbatootmisalal toimuvate tööde käigus võib kurvitsaliste pesakondade hukkumist põhjustada freesimistöde alustamine kurvitsaliste elupaigas pesitsuse ajal ning masinatega sõitmine kurvitsaliste elupaigas pesitsuse ajal.

Tulenevalt eelnevast soovitame lindude pesitsuse häirimise minimeerimiseks ja poegade hukkumise vältimiseks alustada Laiküla II turbatootmisalal töid väljaspool lindude pesitsusaega, st enne 1. maid või pärast 15. juulit. Aktiivselt kasutuses olevale alale linnud üldjuhul pesitsema ei tule ning leiavad endale teised pesitsuskohad.

Laiküla II turbatootmisalale jääb tedre mänguala^[29]. EELIS andmetel^[30] vaadeldi 2020. a Laiküla ja Laiküla II turbatootmisalal 20 tedrekukke. Teder on Eestis paikne linn. Mängupaik on osa tedre kodupiirkonnast ning see asub pesitsusalade vahetus läheduses lagedamates ja tasasemates kohtades. Samasse paika tullakse mängima aastaid järjest. Tetrede mänguperiood kestab 15. märtsist kuni 15. juunini.

Arvestades, et tegemist on kasutuses oleva turbatootmisalaga, mida tedred on kasutanud mängualana samal ajal turbatootmisega, siis tõenäoliselt ei mõjuta turba kaevandamine negatiivselt ala sobivust tetrede mängualana. Tetrede mäng toimub varahommikul ning kaevandamine ei toimu kogu turbatootmisalal üheaegselt, seega jääb tetrele piisavalt ruumi mängimiseks.

Laiküla II turbatootmisalaga piirneb metsise elupaik^[31]. Seejuures teadaolev metsiste mängupaik jääb mäeeraldisest u 400 m kaugusele ning asub Käntu-Kastja hoialal.

Metsise kaitse tegevuskava kohaselt on metsisekukkede arvukus viimase kümnendi jooksul jätkuvalt vähenenud vaatamata mängude heale kaitstusele. Metsis on paikne linn ning eelistab elupaigana vanu loodusmetsi. Metsise mängupaigad asuvad Eestis suuremate või väiksemate rabade ümbruse männikutest, kus metsa vanus on kõige sagedamini 80 kuni 130 aastat. Liigi kaitse tegevuskava kohaselt on olulisemateks metsisele mõjuvateks ohuteguriteks lageraied metsise elupaikades, kuivenduse mõjul toimuv elupaiga kvaliteedi langus ning nende kahe teguri omavaheline koosmõju, aga ka pikaajalised maastikumuutused, mille tõttu ohustab mängu isolatsiooni jäämine ja eelistatud elupaikade killustumine. Röövlust ja inimesepoolset häirimist

peetakse samuti ohuteguriteks^[32].

Kuna metsis ja teder on peamised saakloomad kaljukotkale, siis mõjutab nende liikide seisund ja selle muutumine olulisel määral ka kaljukotka seisundit. Viimase aastakümne arvukushinnangud näitavad nii metsise kui tedre osas langustrende. Tedre arvukus on olnud languses alates 1970-date algusest ning metsisel on kukkede arv määrgudes viimase 25 a jooksul vähenenud vähemalt 26,7 %. Tedre peamine arvukuse langemise põhjus seisneb soode ning soometsade hävinemises ja kvaliteedi languses. Samuti on liigile probleemiks looduslike elupaikade servaalade hävinemine – liik vajab elutegevuseks näiteks valgusküllast kasepuistut, mida maaparandus soometsades ja -servades on kõvasti vähendanud. Metsise arvukus on kukkunud eelkõige soometsade kuivenduse ja lageraiete ning kiskluse suurenemise tagajärjel.

Turba kaevandamine Laiküla II turbatootmisalal ei aita kaasa metsise ja tedre seisundi paranemisele. Ala täiendav kuivendamine mõjutab mingil määral ka mäeeraldisega piirneva maa-ala veerežiimi ning seeläbi ala sobivust nende liikide elupaigana. Aga kuna tegemist on olemasoleva toimiva turbatootmisalaga ning maavara kaevandamisel on oluline väljata võimalikult suur protsent mäeeraldisest piiresse jäävast varust, vältides sellega täiendavate rabaalade rikkumist uute turbatootmisalade rajamisel, on taotletud tegevusega kaasnev täiendav mõju kaitsealuste liikide jaoks minimaalne.

Kaitsealused taimeliigid

Laiküla II turbatootmisala ümbrusesse jäävad mitmed III kaitsekategooria taimeliikide elupaigad. Lähim kaitsealuste taimeliikide elupaik ulatub mäeeraldisest teenindusmaale ja jääb mäeeraldisest u 20 m kaugusele loodesse. Selles elupaigas on registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluvate taimeliikide kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), harilik pors (Myrica gale), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*) ja vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*) esinemine.

-

Looduskaitseaduse kohaselt on keelatud III kaitsekategooria taimede, seente ja selgrootute loomade hävitamine ja loodusest korjamine ulatuses, mis ohustab liigi säilimist selles elupaigas^[33].

Täiendav veetaseme alandamine maapinnas mõjutab tõenäoliselt ka turbatootmisala lähipiirkonnas kasvavate kaitsealuste taimede elutingimusi, kuid kuna need liigid on juba mõjutatud toimivatest turbatootmisaladest ja sealsest kuivendusvõrgust, ei ole täiendav mõju väga oluline.

Keskkonnanõu nr L.VV/327445 alusel teostatud väljalaskme seiretest ei ole selgunud keskkonna vastupanuvõime ületamist, kuna teostatud analüüside põhjal on seirenäitajad jäänud lubatud piirväärtuste sisse.

Lääne-Eesti veemajanduskava 2022-2027 (kinnitatud 07.10.2022 keskkonnaministri käskkirjaga nr 357) kohaselt pole suublaks olevale Porsakraavile ega Soovälja peakraavile pinnaveekogumeid määratud. Kogum on määratud Liivi jõe (Liivi_2, 1116600_2). Liivi_2

pinnaveekogumi koondseisund on 2019. aasta seisuga hinnatud heaks. Jätkuva turbatootmisala tegevusega ei ole ette näha pinnaveekogumi seisundi halvenemist, kuna tegevused jätkuvad samamoodi nagu enne.

Mäeeraldis ei asu tiheasustusalal ning selle mõjupiirkonnas puuduvad kultuuri- või arheoloogilise väärtusega alad, mistõttu kaevandamistegevusel neile mõju puudub.

3.4 Inimese tervis ja heaolu ning elanikkond

KeÜS § 23 lg 1 sätestab, et igapähe on õigus tervise- ja healuvajadustele vastavale keskkonnale, millega tal on oluline puutumus. Lõike 2 kohaselt on oluline puutumus isikul, kes viibib tihti mõjutatud keskkonnas, kasutab sageli mõjutatud loodusvara või kellel on muul põhjusel eriline seos mõjutatud keskkonnaga. KeÜS § 3 lg 1 kohaselt on keskkonnanähiring ka selline ebasoodne mõju keskkonnale, mis ei ületa arvulist normi või mis on arvulise normiga reguleerimata. Siiski tuleb võimaliku keskkonnanähiringu tekkimist võimalusel ennetada ning kui see pole võimalik, võtta kasutusele leevendusmeetmed.

Lähimad Keskküla küla majapidamised paiknevad mäeeraldisest 0,4-0,5 km edela, Laiküla küla elamud 1-1,5 km kagu pool.

Kaevandamisel tuleks arvestada tuule suunaga ja tuule puhumisel lähimate majapidamiste suunal hinnata tahkete osakeste levikut visuaalselt ning vajadusel tööd ajutiselt peatada. Juhul kui tootmismahud või kasutatav tehnoloogia muutub, tuleb eeltoodud heitkoguseid uuesti hinnata.

Lähedusse jäävad Raba maaüksusele (katastritunnus 19502:002:0053) jääv puurkaev PRK0067957 ja Lepiku maaüksusele (katastritunnus 45203:003:0024) jääv puurkaev PRK0023663. Jätkuva tegevusega ei ole ette näha mõju lähipiirkonna puur- ega salvkaevudele.

Laiküla II turbatootmisalal on turvast kaevandatud pikaajaliselt ning pindalaliselt on kogu tootmisala välja ehitatud. Kaevandamisega mõjutatava ala pindala ei suurene ja tegevuse iseloom ei muutu ning seega keskkonnamõju ümbritseva suhtes ei suurene. Teadaolevalt ei ole Laiküla II turbatootmisalal kaevandamisega seotult laekunud loa andjale kaebusi ülenormatiivsete keskkonnamõjude kohta.

3.5. Hinnang keskkonnamõju olulisusele

Eelnevast lähtudes võivad Laiküla II turbatootmisala mäeeraldisel kaevandamistegevusega kaasnevateks mõjudeks olla mõju veerežiimile, välisõhule ja maastikule. Maavara kaevandamisega kaasneb mäeeraldisel piires mäetööde käigus maastiku muutus ja olemasoleva taimkatte hävinemine. Planeeritav tegevus sarnaneb oma olemuselt ehitustegevusega. Nagu iga ehitustegevusega, võib ka maavara kaevandamisega kaasneda keskkonnanähiringuid. KeÜS § 3 lg 1 kohaselt on keskkonnanähiring inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale. Oluline on märkida, et kaevandamismaht ega tingimused ei muutu ning seega ei ole ette näha täiendavate häiringute teket.

Kuna Laiküla II turbatootmisala puhul on tegemist välja ehitatud turbatootmisalaga, siis on veealanduse mõju tootmisala ümbruses välja kujunenud ning täiendava mõju esinemist ei ole ette näha.

Ruumiliselt ei ulatu kavandatava tegevuse mõju mäeeraldise piiridest väljapoole, küll aga on maastikupilt tegevuse kestel visuaalselt häiritud. Hiljem maa-ala korrastamisega likvideeritakse ka visuaalne häiring.

Valguse, soojuste, kiirguse ja lõhnareostust kruusa ja liiva kaevandamisega teadaolevalt ei kaasne.

3.5.1. Mõju suurus, tugevus, kestvus, sagedus, pöördumus ning mõjuala ulatus

Keskkonnaamet käsitleb kavandatava tegevuse mõjualana Laiküla II turbatootmisala mäeeraldise teenindusmaad ning ~300 m ümber selle, kuna teoreetiliselt võib nii kaugele eeldavalt ulatuda müra ja tolmu levik.

Kaevandamistegevusega kaasnevad mõjud on seotud kaevandamisega ning avalduvad kaevandamise käigus. Perioodil, kui kaevandamist ei toimu, kavandataval tegevusel mõjusid ei ole v.a. visuaalne häiring. Pärast kaevandamistegevuse lõppemist ning ala korrastamist lõpeb ka kavandatava tegevuse mõju.

3.5.2. Mõju piiriülesus

Riigipiiri üle mõju ette näha ei ole.

3.5.3. Mõju Natura 2000 võrgustiku alale

Käntu-Kastja linnuala

Käntu-Kastja linnuala kaitse-eesmärgiks on linnudirektiivi I lisa linnuliikide ja I lisast puudevate rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse, on suur-konnakotkas (*Aquila clanga*) ja rohunepp (*Gallinago media*).

Käntu-Kastja linnuala jääb Laiküla II mäeeraldisest 40 m kaugusele itta.

Suur-konnakotkas on Eestis I kaitsekategooriasse kuuluv lokaalselt levinud üliharuldane haudelind. See liik pesitseb vanades soistes metsades ning peab saagijahti lammi- ja sooniitudel. Suur-konnakotka arvukus kahanes kiiresti käesoleva sajandi esimesel kümnendil, hiljem on arvukus stabiliseerunud kriitiliselt madalal tasemel. Praegu hinnatakse asurkonna suuruseks vaid 5–10 paari (sh suur- ja väike-konnakotka segapaarid)^[34]. Eestis on kõige olulisemateks ohuteguriteks hübriidiseerimine väike-konnakotkaga ning saagialade hävinemine ja kahjustamine, keskmise mõjuga ohuteguriteks on pesapaikade hävinemine ja pesitsusaegne häirimine.

Laiküla II turbatootmisalale lähim suur-konnakotka teadaolev elupaik jääb u 2,2 km kaugusele kirdesse ja pesapuu ise u 2,5 km kaugusele. Kuna suur-konnakotka kaitse tegevuskava kohaselt kotkaste kodupiirkonnaks u 2 km raadiusega ring ümber pesa, ei avalda Laiküla II turbatootmisalaga seotud tegevus tõenäoliselt mõju suur-konnakotka pesitsusedukusele.

Rohunepi asustatud elupaiku ei ole Käntu-Kastja linnualal teada ning Käntu-Kastja loodusala kaitsekorralduskavas on hinnatud rohunepp hetkel sellelt alalt välja surnuks, mille põhjuseks on liigi asurkonna üldine arvukuse vähenemine ja Käntu-Kastja liigniiskete luhaniitude vähesus.

Käntu-Kastja loodusala

Käntu-Kastja loodusala on moodustatud loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide ja II lisa liikide elupaikade kaitseks. Käntu-Kastja looduslal kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260), liigirikad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), puisniidud (*6530), rabad (*7110), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (*9010), puiskarjamaad (9070), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080) ning siirdesoo- ja rabametsad (*91D0). Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), harilik võldas (*Cottus gobio*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

Käntu-Kastja loodusala jääb Laiküla II mäeeraldisest 40 m kaugusele itta. Arvestades loodusala asukohta ning kaugust kaevandamisalast, on võimalikuks loodusala ja seal kaitstavaid elupaigatüüpe ning liike mõjutavaks teguriks kaevandamisega seotud veetaseme muutus maapinnas.

Laiküla II turbatootmisala lähipiirkonnas (kuni 1 km raadiuses) on loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpidest inventeeritud niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), rabad (*7110), vanad loodusmetsad (*9010), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0).

Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) hõlmavad kõrgemakasvuliste soontaimedega rohustuid, mis palistavad kitsa ribana peamiselt jõekaldaid, kuid ka metsaservi. Omaette kooslusena need niiduribad kaitseväärtust ei oma, kuid nad moodustavad sageli puhverala väärtuslikuma tuumala ümber. Niiskuslembeseid kõrgrohustuid mõjutavad nende peale või lähipiirkonda rajatud kraavid. Käntu-Kastja loodusala kaitsekorralduskava näeb vajaliku meetmena ette elupaigatüübile ja selle lähistele uute kuivendussüsteemide rajamise keelamise ning olemasolevate süsteemide minimaalse hooldamise. Kuna niiskuslembesed kõrgrohustud jäävad Laiküla II turbatootmisalast kaugemale kui 600 m ja elupaigatüübi ning mäeeraldisse vahele jääb raba, siis ei mõjuta tegevus Laiküla II turbatootmisalal selle elupaigatüübi seisundit.

Rabad (*7110) ehk kõrgsood on soode arengu viimane aste, kus taimede surnud osadest ladestunud turvas on juba nii tüse, et taimede juured ei küüni enam toitainerikka veeni: toitaineid toovad rabasse peamiselt sademed. Käntu-Kastja looduslal kuulub sellesse tüüpi loodusala tuumaks olev umbes 359 ha suurune Käntu raba. Rabade elupaigatüüpi on osaliselt inventeeritud ka need rabaalad, mis vastavad tegelikult elupaigatüübile rikutud, kuid

taastumisvõimelised rabad (7120). Rikutud, kuid taastumisvõimeliste rabade hulka kuuluvad kuivendamise rikutud rabakooslused, kus turbateke on katkenud ning algne, looduslikule rabale omane taimestu tugevasti muutunud või kadunud. Taastumisvõimelisteks peetakse neist selliseid, mille veerežiimi on võimalik ennistada, nii et kolmekümne aasta jooksul võiks taastuda turbatekkeks vajalik taimkate. Kuivendatud rabadel pole kaitseväärtust, ent nad võivad olla olulised puhveralad looduslike rabaosade ümber.

Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad paiknevad Käntu-Kastja loodusala lääneosas (kokku 55,1 ha). Tegemist on Keskküla raba jäänukitega, raba põhiosa on muudetud freesturbaväljaks. Koosluste üldine looduskaitse väärtus hinnati 1997. a madalaks ning pole teada, kui suur osa toona sellesse tüüpi inventeeritud kooslustel loodusdirektiivi kriteeriumitele tänapäeval vastaks. Rabalaikude seisundi parandamine on väga keeruline ja ei ole lähimal kümnendil otstarbekas, sest elupaik on väikeste laikudena ja Keskküla soo taastamine on mõistlik ainult turbavälja ammendumise järel tervikuna[35]. Kaitsekorralduskava näeb vajaliku meetmena ette Keskküla raba veerežiimi taastamise turbaväljade ammendumise järel, samuti selle elupaigatüübi lisamise Käntu-Kastja loodusala ja planeeritava looduskaitseala kaitse-eesmärkide hulka.

Vanade loodusmetsade (*9010) elupaigatüüp hõlmab eeskätt puutumatu või vähese inim mõjuga vanu metsi, aga ka looduslikult uuenenud hiljutisi põlendikke katvaid nooremaid puistuid. Käntu-Kastja looduslal on elupaigatüübi esinduslikkust negatiivselt mõjutanud kuivendus ning kohati ka kunagine metsaraie. Vanade raiejälgede mõju kaob ajapikku loodusliku arengu tagajärjel. Nagu ka teiste Keskküla turbatoomisala lähistel olevate veerežiimi muutuste suhtes tundlike koosluste puhul, on ka selle lähistel oleva vana loodusmetsa (umbes 15 ha suurune metsamassiiv) veerežiimi taastamiseks vajalikke meetmeid võimalik rakendada alles pärast turbakaevandamise lõppemist.

Soostuvate ja soo-lehtmetsade (*9080) elupaigatüüpi kuuluvad nii soostuvad metsad, madalsoometsad kui ka lodumetsad. Kõik need kasvavad tasasel maal, laugetes nõgudes või nõlvade jalameil, kus põhjavesi on maapinna lähedal. Pea kõik looduslal esinevad soostunud ja soo-lehtmetsad on kuivenduse mõjuga ning selle tugevus on mõjutanud ka koosluste esinduslikkust. Siiski on kõikjal tegu suhteliselt vähese kuivendusega ning loodusliku arengu tagajärjel väheneb selle teguri mõjutugevus veelgi. Keskküla turbatootmisala lähistel olevaid metsi mõjutab kaudne kuivendus ning selle vastu on potentsiaalseid meetmeid võimalik ette näha alles pärast kavandamise lõppemist.

Siirdesoo- ja rabametsad (*91D0) kasvavad eelkõige rabalaamade äärtel ja tasastel madalatel aladel. Loodusalal leidub siirdesoo- ja rabametsi kokku 49,6 ha. Tegemist on kahe loodusala lääneservas asuva metsakooslusega, mille esinduslikkus on 2009. a hinnatud kõrgeks. Nagu ka teised Käntu-Kastja looduslal asuvad metsakooslused, on ka sealsed siirdesoo- ja rabametsad mõjutatud kuivendusest. Siiski ei ole kaitsekorralduskava kohaselt põhjendatud kooslustes või nende vahetus läheduses asuvate kraavide sulgemine, kuna mitmel pool on tegemist juba kinni kasvavate ja järjest mõjutugevust kaotavate vooluveekogudega. Olulist mõju avaldab ka kõrval asuv turbatootmisala, aga selle kuivenduse mõju vähendamise on võimalik tegeleda alles pärast kaevandamise lõppemist.

Kuna Laiküla II turbatootmisala puhul on tegemist toimiva turbatootmisalaga ning maavara

kaevandamisel on oluline väljata võimalikult suur protsent mäeeraldise piiresse jäävast varust, vältides sellega täiendavate looduslikus seisundis olevate alade rikkumist uute turbatootmisalade avamisel, ei kaasne kavandatava tegevusega olulist täiendavat mõju Käntu-Kastja loodusala kaitseväärtustele ja ala terviklikkusele.

Kaevandamise järgselt luuakse Laiküla II turbatootmisalal tingimused ala taassoostumiseks. Selleks jäetakse mäeeraldise põhja 0,2 m paksune turbast põhjatervik ning tagatakse korrastataval alal reguleeritud ja stabiilne veerežiim. Kogu ala ujutatakse ühtlaselt üle, kuid tagatakse ka liigvee äravool. Ammendatud ala korrastamise eesmärk peab olema tingimuste loomine siirde- ja õõtsiksoo kujunemiseks endise turbatootmisala kohale ning nende kooslustega seotud elustikule soodsate tingimuste saavutamine. Ala korrastamisel tuleb veetase tõsta sellisele tasemele, mis on piisav soo taastumisprotsesside käivitumiseks ning aitab kaasa rabale iseloomuliku taimestiku liigilise koosseisu ning struktuuri kujunemisele.

3.5.4. Kavandatava tegevuse koosmõju muude asjakohaste toimuvate või mõjualas planeeritavate tegevustega

Laiküla II turbatootmisala lähiümbruse maad on valdavalt metsamaad ja põllumaad. Lähimad elamud jäävad 400-500 m kaugusele.

Mäeeraldise põhja jäävad Laiküla turbatootmisala (keskkonnaluba nr LMKL-001, kehtivusajaga kuni 20.12.2049, loa omaja Aktsiaselts Torf) ja Laiküla III turbatootmisala (keskkonnaluba nr KL-512199, kehtivusajaga kuni 07.05.2051).

Eeldatavalt turbatootmisalade koostöötamisel ebasoodsat kumulatiivset mõju ei teki arvestades, et tegevuse iseloom ei muutu. Samuti tagab kõrvaltingimuste korrektne täitmine häiringute minimaalse tekke ja leviku.

3.5.5. Ebasoodsa mõju tõhusa ennetamise, vältimise, vähendamise ja leevendamise võimalused

Kaevandamisel tuleks arvestada tuule suunaga ja tuule puhumisel lähimate majapidamiste suunal hinnata tahkete osakeste levikut visuaalselt ning vajadusel tööd ajutiselt peatada. Juhul kui tootmismahud või kasutatav tehnoloogia muutub, tuleb eeltoodud heitkoguseid uuesti hinnata.

3.6. Eelhinnangu järelendus

Eelhindamise tulemusena järeldeb Keskkonnaamet, et kavandataval tegevusel puudub oluline keskkonnamõju, kuna:

1. Laiküla II turbatootmisala puhul on tegemist olemasoleva, töötava mäeeraldisega ning luba taotletakse juba kaevandamisega rikutud maa-alal, ei avalda kavandatav tegevus tõenäoliselt olulist mõju Natura 2000 võrgustiku aladele, Käntu-Kastja hoiualale ja projekteeritavale looduskaitsealale.

2. Kaevandamisel piirmäärasid müra ja õhusaaste osas ei ületata;
3. Kaevandamine ei mõjuta väljakujunenud pinna- ega põhjaveežiimi, kuna kaevandamine toimub põhjavee taset alandamata;
4. Mäeeraldisel looduslik maastik kaevandamistööde käigus hävineb, kuid see on kvalitatiivselt hiljem taastatav maa-ala korrastamisega.

KeHJS § 11 lõike 8¹ kohaselt KMH algatamata jätmise otsus peab muu hulgas sisaldama asjakohaseid KeHJS § 6¹ lõike 1 punkti 6 alusel esitatud kavandatava tegevuse erisusi või keskkonnameetmeid muidu ilmnedava või olulise ebasoodsa keskkonnamõju vältimiseks või ennetamiseks. Määruse nr 31 § 5 lõike 2 järgi, kui eelhinnangu järelduseks on kavandatava tegevuse KMH algatamata jätmise, esitatakse eelhinnangus põhjendatud juhul ettepanekud vajalikeks keskkonnameetmeteks.

KeHJS § 3³ lõike 1 järgi keskkonnameetmed on kavandatava tegevuse elluviimisega kaasneva ebasoodsa keskkonnamõju ennetamise, vältimise, vähendamise ja leevendamise ning põhjendatud juhul heastamise meetmed. Keskkonnameetmete hulka arvatakse ka keskkonnaseire. KeHJS § 3³ lõike 2 kohaselt peavad keskkonnameetmed, sealhulgas keskkonnaseirega jälgitavate näitajate liik ja seire kestus, olema proportsionaalsed kavandatava tegevuse iseloomu, asukoha ja mahuga ning eeldatavalt avalduva keskkonnamõjuga. Keskkonnaseire määramisel ja tegemisel arvestatakse olemasoleva keskkonnaseirega.

4. MENETLUSOSALISTE ÄRAKUULAMINE

Keskkonnaamet saatis KeHJS § 11 lõike 2² alusel 03.01.2023 kirjaga nr DM-118255-10 Laiküla II turbatootmisala taotlusele koostatud keskkonnamõju eelhinnangu ja KMH algatamata jätmise otsuse eelnõu seisukoha võtmiseks Lääne-Nigula Vallavalitsusele ning tutvumiseks Aktsiaseltsile Torf.

Aktsiaselts Torf vastas 03.01.2023 kirjaga (registreeritud KOTKAS 03.01.2023 nr DM-118255-11), milles nõustus keskkonnamõju hindamise algatamata jätmise otsuse eelnõuga.

[1] Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korraldus nr 615 „Euroopa Komisjonile esitav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri”

[2] Eesti looduse infosüsteemi (edaspidi *EELIS*) kood RAH0000529

[3] *EELIS* kood RAH0000099

[4] *EELIS* kood RAH0000605

[5] *EELIS* kood RAH0000133

[6] *EELIS* kood RAH0000474

[7] Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta

[8] Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta

[9] *EELIS* kood KLO2000257; kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 28.02.2006 määrusega nr 59 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas“

[10] Looduskaitse seadus (edaspidi *LKS*) § 32 lg 2

[11] Käntu-Kastja loodusala kaitsekorralduskava 2018-2027, kinnitatud Keskkonnaameti

peadirektori 13.02.2018

käskkirjaga nr 1-2/18/3, <https://infoleht.keskkonnainfo.ee/GetFile.aspx?fail=-405645260>

(edaspidi Käntu-Kastja loodusala KKK)

[12] Käntu-Kastja loodusala KKK ptk 2.1.7., lk 28

[13] Käntu-Kastja loodusala KKK ptk 2.1.7., lk 29-30

[14] EELIS kood KLO3000936

[15] EELIS andmed seisuga 07.12.2022

[16] LKS § 55 lg 6

[17] LKS § 55 lg 6¹

[18] Kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) kaitse tegevuskava, kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori 3.12.2018 käskkirjaga nr 1-1/18/300, lk 19

[19] Kaljukotka kaitse tegevuskava, lk 5

[20] OÜ Inseneribüroo STEIGER töö nr 20/3185 „Laiküla turbamaardla Laiküla II turbatootmisala jääkvaru uuringu aruanne (varu seisuga 30.11.2020)“

[21] Kood VEE1107007

[22] TTÜ Keskkonnatehnika instituudi aruanne „Soode hüdrokeemilised ja hüdroloogilised uuringud puhvertsoonide piiritlemiseks ja kaitsemeetmete välja töötamiseks“, 2008

[23] Kaljukotka kaitse tegevuskava, lk 20

[24] Vabariigi Valitsuse määruse „Käntu-Kastja looduskaitseala moodustamine ja kaitseeskiri“ eelnõu seletuskiri kuupäevaga 12.10.2022

[25] Vabariigi Valitsuse määruse „Käntu-Kastja looduskaitseala moodustamine ja kaitseeskiri“ eelnõu (kuupäevaga 14.03.2022) § 11 lg 2 p 2 ja 3

[26] Kood VEE1117501

[27] EELIS kood KLO9127723

[28] EELIS andmed seisuga 08.12.2022

[29] EELIS kood KLO9127722

[30] EELIS andmed seisuga 08.12.2022

[31] EELIS kood KLO9120175

[32] Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava lk 24-27

[33] LKS § 55 lg 8

[34] Elts, J.; Leito, A.; Leivits, M.; Luigujõe, L.; Nellis, R.; Ots, M.; Tammekänd, I.; Väli, Ü. 2019. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. Tartu. Hirundo, 2019, 32 (1) 1–39.

[35] Käntu-Kastja loodusala KKK ptk 2.4.8, lk 58

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Martin Nurme
juhataja
maapõuebüroo

Carmen Tau 5857 1347 (maapõu)
carmen.tau@keskkonnaamet.ee

Elina Jantson 5695 8115 (vesi)
elina.jantson@keskkonnaamet.ee

Meeli Kesküla 5345 4246 (looduskasutus)
meeli.kesküla@keskkonnaamet.ee

Ilona Lepik 520 1087 (loodushoiutööd)
ilona.lepik@keskkonnaamet.ee